

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเกี่ยวกับนิสิตนักศึกษาไทย เป็นเรื่องที่น่าสนใจและสำคัญอย่างยิ่งสำหรับนักการศึกษาและสหกิจของกับการอุดมศึกษาของประเทศ เพราะนิสิตนักศึกษาคือทรัพยากรมนุษย์ที่จะเข้าไปมีบทบาท และมีส่วนสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลง และพัฒนาสังคมในอนาคต นักการศึกษาและสหกิจของกับการอุดมศึกษาควรทำการศึกษา และมีข้อมูลเกี่ยวกับนิสิตนักศึกษาในทก ๆ ด้าน เพื่อจะได้นำข้อมูลเหล่านั้นมาพิจารณากำหนดนโยบาย และวิธีการที่จะพัฒนา นิสิตนักศึกษาใหม่คุณภาพงั้นตลอดระยะเวลาที่ใดศึกษาในมหาวิทยาลัย

การศึกษาเกี่ยวกับชีวิตนิสิตนักศึกษาไทย นับว่ามีความสนใจศึกษาไว้น้อยมาก และไม่มี การเก็บรวบรวมข้อมูลไว้อย่างเป็นระบบ การศึกษาเรื่องนิสิตนักศึกษาจึงต้องอาศัยอ้างอิงข้อมูลจากต่างประเทศอยู่เสมอ ผู้วิจัยจึงเห็นว่าวงการอุดมศึกษาของไทย ควรจะให้ความสนใจและศึกษาในเรื่องนี้เพื่อเผยแพร่ข้อมูลตามสภาพปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น และศึกษาถึงองค์ประกอบหรือปัจจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของนิสิตนักศึกษาไทย ด้วยวิธีการศึกษาหรือทำความเข้าใจ ความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ในสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นทั้งหมดหรือทั้งระบบ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ศึกษาชีวิตนิสิตศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่น โดยใช้ทฤษฎีสังคมวิทยาผสมผสานกับทฤษฎีทางการศึกษาและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชีวิตนักศึกษา นำมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยได้นำเสนอเป็นวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องไว้ตามลำดับ คือ สังคมประกิต (Socialization) สถาบันอุดมศึกษา ในฐานะตัวแทนของการอบรมทางสังคม (Socializing agents) ทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรม (Cultural Ecology) ทฤษฎีการเผยแพร่ทางวัฒนธรรม ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ ลักษณะ นิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัย ประเภทของนิสิตนักศึกษา ชีวิตนิสิตศึกษามหาวิทยาลัยในต่างประเทศ ชีวิตนิสิตศึกษามหาวิทยาลัยในประเทศ และงานวิจัยเกี่ยวกับนิสิตนักศึกษา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

สังคมประภค (Socialization)

มนุษย์เป็นศคคคนและสร้างวัฒนธรรมขึ้นมา กระบวนการของการศึกษาจึงเกิดขึ้นนับแต่เริ่มสังคมมนุษย์ เพื่อรักษาและถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรม การจัดการศึกษาหยคถือและปฏิบัติสืบต่อกันมา คือ การศึกษาในแบบทจคใดทคหนึ่งเป็นสมาชิกใหม่ของสังคม เพื่อเตรียมให้สมาชิกใหม่สามารถมีชีวิตอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคมได้อย่างดี หรือเรียกวิธีการนี้ว่า การอบรมบ่มนิสัย สมาชิกใหม่จะได้เรียนรู้ระเบียบแบบแผน ความประพฤติ ความเชื่อ และบรรทัดฐานของสังคมที่เขามามีส่วนร่วมเป็นสมาชิก ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคมด้วย การเรียนรู้นอกจากจะทำให้สมาชิกใหม่หรือเด็กได้รับเอาวัฒนธรรมของสังคมไว้แล้ว ยังเป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งให้สืบต่อไปยังคนอีกรุ่นหนึ่งด้วย กระบวนการศึกษานนคสังคมวิทยาเรียกว่า กระบวนการสังคมประภค (Socialization) หรือ การศึกษาอย่างไม่เป็นทางการ (Informal Education) ซึ่งเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นต่อเนื่องกันตลอดเวลาและตลอดชีวิตของบุคคล (Life-Long Education)

สังคมประภค (Socialization) หรือการอบรมขัดเกลาให้ระเบียบสังคมเป็นกระบวนการ (process) ที่สังคมหรือกลุม หรือตัวแทนที่ให้การอบรมเพื่อให้ระเบียบสังคม (agencies of socialization) ให้การสั่งสอนโดยตรง หรือโดยอ้อม ให้ศคคเป็นสมาชิกของกลุมได้เรียนรู้หรือรับเอาระเบียบวิธี เกณฑ์ความประพฤติและคคค่าต่างๆ ที่กลุมสังคมได้กำหนดไว้เป็นระเบียบของความประพฤติ และความสัมพันธ์ของสมาชิกของสังคมน (ปธาน วิฑฒนา 2523: 27) ทงน วิธีการต่าง ๆ ที่เรียกว่าสังคมประภคน จำเป็นต้องอาศัยสื่อกลางในการอบรมสั่งสอน ถ่ายทอด ซึ่งเรียกว่า ตัวแทนที่ให้การอบรมให้ระเบียบของสังคม มีหน่วยต่าง ๆ ดังนี้คือ ครอบครัว โรงเรียน กลุมเพื่อน กลุมอาชีพ สื่อมวลชน (สงวน สุทธิเลิศอรุณ และคณะ 2524: 19)

นคคตนักศคคศึกษา เมื่อเขามาศคคศึกษาในมหาวิทยาลัยซึ่งจัดเป็นสถาบันหนึ่งในสังคมทำหน้าที่เป็นตัวแทนที่ให้การอบรมและถ่ายทอดความรู้ ระเบียบวิธี และคคค่าต่าง ๆ ให้กับนคคตนักศคคศึกษาตลอดระยะเวลาที่เขามาใช้ชีวิตในมหาวิทยาลัย

สถาบันอุดมศึกษาในฐานะตัวแทนของการอบรมทางสังคม (Socializing agents)

สถาบันอุดมศึกษา เป็นสถาบันทางสังคมสถาบันหนึ่ง ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อบำบัดปัญหาสำคัญในการ
 ให้การศึกษาแก่นักศึกษาในสถาบันหรือสมาชิกอื่น ๆ ในสังคม สถาบันอุดมศึกษา นอกจาก
 มีหน้าที่ให้การศึกษาแล้ว ยังมอบหมายและทำหน้าที่สำคัญอื่น ๆ ซึ่งแตกต่างกันไปในแต่ละสังคม
 จะเห็นให้สถาบันจัดตั้งขึ้นเพื่อประโยชน์ในด้านใด ไททริย สันลารัตน์ นักการอุดมศึกษาของไทย
 ได้กล่าวไว้ว่า โดยทั่ว ๆ ไปแล้วหน้าที่ของโรงเรียน หรือสถาบันการศึกษานั้น ประกอบด้วย
 (สัจจิต บัญบงการ 2521: 157-160)

1. รักษาและถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรม การสร้างเสริม เก็บรักษาและส่งทอด
 วัฒนธรรม ค่านิยมอันเป็นมรดกของสังคมจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง สังคมใดอาศัย
 โรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญ
2. ส่งเสริมการเรียนรู้ในการเข้าสังคม หน้าที่เป็นหน้าที่ทางสังคมประเภทของ
 โรงเรียน โดยโรงเรียนจะจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เป็นที่ไป เพื่อพัฒนาลักษณะนิสัย ความ
 สามารถและความเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของสังคม ซึ่งโดยหลักการแล้วรูปแบบและ
 พฤติกรรมของสังคม ควรจะได้มีการจำลองลงในสถาบันการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และ
 ทดลองกับชีวิตจริงไว้ก่อน โรงเรียนจึงเป็นเสมือนสถานที่เตรียมคนไว้เพื่อการอยู่ในสังคมใหญ่ไป
 ด้วยในตัว
3. ผสมผสานความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสังคม หน้าที่นี้มีความเป็นหน้าที่ใน
 ทางการเมืองในอนที่จะช่วยให้สังคมที่โรงเรียนตั้งอยู่ มีความเข้าใจตรงกัน และสื่อสารสัมพันธ์
 กันได้ เพราะโรงเรียนจะช่วยสร้างความมีลักษณะเฉพาะของกลุ่มชนขึ้นได้
4. ส่งเสริมการพัฒนาของปัจเจกชน หน้าที่จะเป็นการพัฒนาบุคลิกภาพและความ
 เป็นอยู่ของแต่ละคนในสังคม โรงเรียนจะต้องช่วยให้บุคคลได้มีโอกาสพัฒนาการของตนด้วย (Personal
 Development)
5. กำหนดความสามารถเฉพาะทาง เป็นหน้าที่ที่เกิดจากความจำเป็นของสังคมใน
 การที่จะต้องมีสถาบันเฉพาะทางขึ้น สถาบันการศึกษานี้จะช่วยให้สมาชิกของสังคมได้มีโอกาส
 เรียนรู้ว่าตนเองมีความถนัดและมีความสามารถทางใด ตามอุดมคติแล้วสถาบันการศึกษาควรจะ
 เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนและพัฒนาตนเองไปตามแนวทางที่ตนถนัดและสนใจมากที่สุด บทบาท

ของสถาบันการศึกษาในด้านนี้ จะครอบคลุมถึงการเป็นสะพานหรือแนวทางให้สมาชิกของสังคมได้มีโอกาสเปลี่ยนฐานะทางสังคม (Social Mobility) ของตนเองด้วย

6. บทบาทในการนำการเปลี่ยนแปลง เป็นบทบาทของสถาบันการศึกษาที่จะนำการเปลี่ยนแปลงมาสู่สังคมหรือปรับปรุงสังคมให้ดีขึ้น หน้าที่นี้เป็นหน้าที่สำคัญโดยเฉพาะในสังคมที่กำลังมีการเปลี่ยนแปลง หรือในสังคมที่ต้องการจะปลูกฝังค่านิยมแบบใหม่

บทบาทและหน้าที่ของโรงเรียนและสถาบันศึกษาดังกล่าวแล้ว นับได้ว่าเป็นความจำเป็นและมีความสำคัญต่อสังคมและสมาชิกของสังคมอย่างมาก แต่เนื่องจากเป็นระบบที่ได้ดำเนินมาเป็นเวลาอันยาวนาน และมีระบบที่เกี่ยวข้องกับคนจำนวนมาก ประกอบกับผู้นำทางการศึกษาส่วนมากมักจะทำอะไรด้วยความเคยชินตลอดเวลาอันยาวนาน จึงทำให้มีข้อจำกัดของการศึกษาในระบบโรงเรียน (สัจจิต บุญงการ 2521: 167-170) ดังนี้

1. โรงเรียนกลายเป็นกำแพงสำหรับสังคม การจัดการศึกษาคำหนึ่งว่าทุกคนจะต้องเข้าโรงเรียนและจะต้องเรียนให้สูงและมากที่สุดแล้ว โรงเรียนจึงต้องเกิดขึ้นอย่างมากและกว้างขวาง ค่าใช้จ่ายจึงเกิดขึ้นและสูงขึ้นตลอดเวลา ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้มีเด็กขาดโอกาสในการศึกษาอีกเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะในระดับที่สูงขึ้นไป ระบบการศึกษาผูกพันไว้กับเงินอย่างมาก เช่น เมื่อขาดเงินเสียแล้ว การปรับปรุงคุณภาพจึงเป็นไปได้ยาก

2. การจัดการศึกษามีเนื้อหาและวิธีการเรียนการสอนน่าเบื่อหน่าย เนื่องจากครูและระบบต่าง ๆ ที่ควบคุมครู ทำให้การเรียนการสอนในห้องเรียนเป็นเรื่องที่น่าเบื่อหน่ายสำหรับเด็ก

3. สิ่งที่เรียนโดยเฉพาะในโรงเรียนของประเทศด้อยพัฒนา มีความเกี่ยวข้องกับชีวิตของผู้เรียนในแต่ละท้องถิ่นน้อยมาก

4. โรงเรียนมีส่วนทำให้เกิดการแข่งขัน และการเห็นแก่ตัวในหมู่ผู้เรียนอีกด้วย โดยเหตุที่สถานที่มีจำนวนจำกัด การเข้าเรียนจึงต้องแข่งขันกันอย่างมาก ระบบแข่งขันย่อมทำให้เกิดการเห็นแก่ตัวไปโดยอัตโนมัติ ในกลุ่มเด็กที่สอบเข้าเรียนได้จะมีปมเด่นเกิดขึ้น คนที่สอบไม่ได้หรือสอบตกก็จะมีปมด้อยไปในตัว ปมเหล่านี้จะเกิดขึ้นมากในประเทศที่โอกาสทางการศึกษาเปิดให้น้อยมาก เช่น ประเทศกำลังพัฒนาโดยทั่วไป

บทบาทและหน้าที่ของสถาบันการศึกษา ตลอดจนข้อจำกัดของการศึกษาในระบบของสถาบันการศึกษาหรือโรงเรียนดังกล่าวแล้ว ขอบมีความสัมพันธ์เป็นองค์ประกอบและปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อสมาชิกที่อยู่ในโรงเรียนหรือสถาบันศึกษานั้น นิสิตนักศึกษาที่ใช้ชีวิตอยู่ในมหาวิทยาลัย

หรือสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ย่อมจะได้รับการอบรมและถ่ายทอดความรู้ ระเบียบวิธี และคุณค่าต่าง ๆ จากระบบการจัดการเรียนการสอน ตลอดจนองค์ประกอบและปัจจัยอื่น ๆ ทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ที่มีผลกระทบต่อชีวิตนิสิตนักศึกษา หรือการประพฤติปฏิบัติตนในด้านต่าง ๆ ในขณะที่กำลังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัย ซึ่งนอกจากจะเป็นผลต่อชีวิตนิสิตนักศึกษาโดยตรงแล้ว การประพฤติปฏิบัติของนิสิตนักศึกษายังส่งผลต่อสังคมโดยรวมด้วย ทั้งในปัจจุบันและอนาคต

นักสังคมศาสตร์ได้พยายามคิดค้นและสร้างทฤษฎีต่าง ๆ ขึ้นมาเพื่อที่จะอธิบายถึงการประพฤติปฏิบัติตนหรือการใช้ชีวิตของมนุษย์ที่เกิดขึ้นในสังคม และวัฒนธรรม ซึ่งอาจแยกกล่าวทฤษฎีต่าง ๆ ได้หลายทฤษฎี ดังต่อไปนี้

ทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรม (Cultural Ecology)

การใช้ทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรม เพื่อศึกษาวัฒนธรรมที่บุคคลในสังคมเข้าไปสัมพันธ์กับสภาพสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมจะเป็นตัวกำหนดลักษณะสังคม และแนวความคิดของคนในสังคม

นิเวศวิทยาวัฒนธรรม คือการศึกษาการปรับตัวของวัฒนธรรมให้เข้ากับสภาพแวดล้อม และเป็นการศึกษาระบบวัฒนธรรมในฐานะที่เป็นสิ่งที่มีอิทธิพล หรือเป็นสิ่งที่กำหนดความสัมพันธ์ดังกล่าว กลมนิเวศวิทยาวัฒนธรรมพยายามให้มนุษย์หันไปสนใจประเด็นที่ว่า สภาพแวดล้อมน่าจะเป็นสิ่งที่กำหนดปัจจัยวัฒนธรรมด้วย (บุญเติม พันรอบ 2528: 62-64)

ตัวกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมกายภาพ สรุปรหัสเชิงไปได้ดังนี้

1. ตัวกำหนดทางด้านมนุษย์ มนุษย์มีส่วนสำคัญในการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อม พฤติกรรมที่เกิดขึ้นได้รับอิทธิพลโดยตรงของมนุษย์ที่เกวข้อง โดยมีสาระสำคัญดังนี้

1.1 อิทธิพลทางด้านสรีรวิทยา ได้แก่อิทธิพลที่เกี่ยวข้องกับความต้องการพื้นฐานทางชีวภาพของมนุษย์ เช่น เมื่อรู้สึกหิวก็ไปรับประทานอาหาร

1.2 อิทธิพลทางด้านบุคลิกภาพ บุคลิกภาพเป็นลักษณะของบุคคล บุคลิกภาพต่างๆ บางส่วนเกิดจากการเรียนรู้ บางส่วนอาจมีมาแต่กำเนิด บุคคลมักมีแรงจูงใจในระดับที่แตกต่างกัน

แรงจูงใจเป็นแรงผลักดันให้เกิดพฤติกรรมในลักษณะเฉพาะ บางคนอาจเป็นคนขยันขันแข็ง บางคนอาจเป็นคนเฉื่อยช้า

1.3 อิทธิพลทางด้านสังคม การที่บุคคลอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มสังคม ย่อมมีการจัดระเบียบทางหน้าที่ทางสังคม เป็นโครงสร้างทางสังคม และบุคคลมีหน้าที่ตามสภาพของตนในสังคม พฤติกรรมของมนุษย์จึงขึ้นอยู่กับสภาพเป็นสำคัญ แต่ทั้งนี้ จะต้องสอดคล้องกับบทบาททางสังคมที่แต่ละสังคมกำหนดไว้อย่างเหมาะสมในขณะนั้น

1.4 อิทธิพลทางด้านวัฒนธรรม แบบแผนในการดำรงชีวิตในลักษณะเฉพาะ ส่วนหนึ่งกำหนดโดยบรรทัดฐานทางสังคม ว่าบุคคลควรจะทำตนอย่างไรจึงจะเหมาะสมในแต่ละสภาพการณ์ แบบแผนในการดำรงชีวิตนั้น มาจากระบบคุณค่าที่ยึดถือกัน ซึ่งย่อมแตกต่างกันไปในกลุ่มสังคมต่าง ๆ ศาสนาและความเชื่อถือต่าง ๆ ตลอดจนโลกทัศน์เป็นอีกส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่กำหนดลักษณะเฉพาะของแบบแผนในการดำรงชีวิต และมักจะสะท้อนให้ปรากฏในสภาพแวดล้อมกายภาพ มนุษย์สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมกายภาพตามแบบแผนของวัฒนธรรม วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้ เป็นส่วนหนึ่งของประสบการณ์ ของบุคคลในสังคม ประสบการณ์ย่อมมีอิทธิพลต่อพฤติกรรม

2. ตัวกำหนดทางด้านสภาพแวดล้อมกายภาพ อีกด้านหนึ่งของอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมกายภาพได้แก่ อิทธิพลที่เกิดจากสภาพแวดล้อมเอง ตัวกำหนดทางด้านสภาพแวดล้อมกายภาพมี 3 ประการ ดังนี้

2.1 โอกาสของสภาพแวดล้อมกายภาพที่มีต่อความสัมพันธ์ พฤติกรรมจะเกิดขึ้นหรือไม่ย่อมแล้วแต่โอกาสที่สภาพแวดล้อมกายภาพส่งเสริม หรือขัดขวางพฤติกรรมนั้น ๆ เช่น ผุ้อาศัยอยู่ในใกล้ถนนหรือในที่ทำงาน ย่อมมีโอกาสได้รู้จักกันอย่างสนิทสนมได้ง่ายกว่าอยู่ห่างไกลกัน บุคคลอาจสามารถเดินเล่นอยู่ในสวนสาธารณะได้อย่างมีความสุขหากมีความปลอดภัย และสวนสาธารณะไม่มีจระเข้หรือสัตว์ป่าที่ดุร้าย

2.2 คุณสมบัติต่าง ๆ ของสภาพแวดล้อมกายภาพ สิ่งปรากฏในสภาพแวดล้อมมีสภาพหรือมีคุณสมบัติแตกต่างกันไปต่าง ๆ นานา และมีผลกระทบต่อลักษณะทางพฤติกรรม คุณสมบัติของสภาพแวดล้อมในฐานะเป็นสิ่งเร้ามีผลกระทบต่อความรู้สึก การรับรู้ การจำ การคิด ความรู้สึกและต่อพฤติกรรมในสภาพแวดล้อม ตลอดจนการพัฒนาทางบุคลิกภาพและสังคม

2.3 ตำแหน่งของสภาพแวดล้อมกายภาพ ตำแหน่งของสภาพแวดล้อมมนุษย์ จะสัมพันธ์ด้วยนัย มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม ที่จะเกิดขึ้น วิถีชีวิตความเป็นอยู่ และการสังคมอาจเปลี่ยนแปลงไปตามตำแหน่งในสภาพแวดล้อม. (วิมลสิทธิ์ ทรายางกูร 2526: 2-6)

ทฤษฎีการเผยแพร่ทางวัฒนธรรม

นักมานุษยวิทยาได้ศึกษาเรื่องการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม และได้เน้นในเรื่องการแพร่กระจายว่ามีความสำคัญทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เช่น ทฤษฎีของลินตัน (Linton) ถือว่าในอาณาเขตหนึ่ง ความคิดเห็นหรือวิถีใหม่ ๆ ทรบเข้ามาในวัฒนธรรม มีผลมาจากการแพร่กระจายมากกว่าการประดิษฐ์ แม้ว่าการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ เรียกได้ว่าเป็นพื้นฐานของส่วนประกอบวัฒนธรรมก็ตาม ทั้งนี้ เพราะเป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่นิยมรับเอาสิ่งใหม่คิดไว้แล้ว มากกว่าที่จะคิดเองเพราะต้องเสียเวลา เสียกำลังงานและทรัพยากรมากกว่าการขอยืมวัฒนธรรมอื่นมาใช้

การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมนั้น เป็นกระบวนการที่สืบเนื่องกันไปและเป็นการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมจากภายนอกเมื่อบริบทใหม่ ๆ เกิดขึ้นหรือถูกนำเข้ามาในวัฒนธรรมไม่ว่าจะเป็นเครื่องมือ เครื่องใช้ ความคิดเห็นหรือประเพณีต่าง ๆ วัฒนธรรมเหล่านั้นย่อมมีแนวโน้มที่จะแพร่กระจายไปยังวัฒนธรรมของสังคมอื่น การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม เป็นผลสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อสังคมที่เป็นหรือวัฒนธรรมใหม่ ๆ นั้นยอมรับ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม จะมิชนใดก็ตามต่อการยอมรับสิ่งใหม่ ๆ เข้ามาใช้ในสังคม (หงงจิต อธิคมันตะ 2520: 127)

ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่หรือหน้าที่ประโยชน์ (Structural Functionalism Theory)

การใช้ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ (หงงพันธุ มณีรัตน์ 2521: 56) ในการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม เป็นวิธีการที่นักสังคมวิทยายอมรับ โดยมองสังคมส่วนรวมว่าเป็นระบบหนึ่ง ซึ่งประกอบด้วยส่วนและระบบต่าง ๆ ที่ยึดเหนี่ยวและมีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงที่อาจจะเกิดขึ้น หรือเริ่มต้นได้ในทุกส่วนและจะส่งผลกระทบต่อส่วนอื่น ๆ ซึ่งจะถูกระทบกระเทือนไปด้วย ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ของสังคมนั้นถือว่า หน้าที่ของสถาบันต่าง ๆ

ในสังคมและวัฒนธรรมย่อมเกี่ยวของกัน ถ้าเกิดการเปลี่ยนแปลงในส่วนใดส่วนหนึ่งแล้วย่อมทำให้เกิดการขัดแย้งกันแล้วจะมีผลให้เกิดการดึงเครียด ความดึงเครียดตนเองทำให้เกิดแนวคิดที่แตกต่างกันหลายแบบและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง

ลักษณะนิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัย

ลักษณะนิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัย ได้มีการศึกษาวิจัยในประเทศและต่างประเทศ โดยจำแนกลักษณะนิสิตนักศึกษาตามชั้นปีและจำแนกตามลักษณะความต้องการและการประพฤติปฏิบัติของกลุ่มนักศึกษา พอสรุปได้ดังนี้

รายงานสรุปการสัมภาษณ์นิสิตปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 ถึงปีที่ 4 โดยนิตปริทัศน์าโท ภาควิชาอุดมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่ได้ออกศึกษาไว้ในปี พ.ศ. 2523 (นิตปริทัศน์าโท จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2523 อ้างถึงใน วลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา 2527: 18-23) พบว่า นิสิตคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีลักษณะดังนี้ คือ

นิตปริทัศน์าตรีปีที่ 1 ยังไม่ค่อยมีความมั่นใจในตนเอง และพบว่าส่วนใหญ่ไม่ได้มีความประสงค์จะเข้าคณะครุศาสตร์ ประกอบกับยังไม่คุ้นเคยกับระบบการเรียนในระดับอุดมศึกษา นอกจากนี้ยังมีปัญหาทางการเรียนแล้วอีกหลายคนยังมีปัญหาเรื่องขาดเพื่อน เพราะตนเองเป็นคนเดียวจากจังหวัดนครหรือโรงเรียนนั้นมาสอบเข้าได้ ซึ่งจะเป็นสาเหตุทำให้ นิสิตปีที่ 1 เหล่านี้ไม่มีความสุขเมื่อเข้ามาศึกษาในระดับอุดมศึกษา

นิตปีที่ 2 มีลักษณะหุดจาจะจวน ลักษณะคล่องแคล่ว มีความมั่นใจขึ้น แต่ยังมีปัญหาเรื่องลงทะเบียนและการเรียนเช่นเดียวกับปีที่ 1 ส่วนอาจารย์ที่ปรึกษาแนะนำเห็นว่า พบยากและไม่ค่อยเป็นกันเองกับนิสิต

นิตปีที่ 3 มีลักษณะเกาะกลุ่มกับเพื่อนๆ แกวทันไทรและโรงอาหาร ไม่ค่อยสนใจกิจกรรมต่าง ๆ แต่สนใจที่จะเป็นพี่ของน้องปีที่ 1 และอยากมีส่วนร่วมในการทำงานบริหารกิจการนิสิต มีความสนใจในวิชาที่เรียนมาก และคิดว่าอยากจะทำอะไรเพื่อใหม่มหาวิทยาลัยขึ้น

นิตปีที่ 4 กำลังฝึกสอนอยู่ ไม่ค่อยมีปัญหาเรื่องพบอาจารย์ที่ปรึกษาเหมือนปีที่ 1 ปีที่ 2 แต่มีปัญหาเกี่ยวกับอาจารย์ในเทศก์ อาจารย์พี่เลี้ยงและนักเรียนที่ฝึกสอนแทน ปัญหาที่เป็นเหมือนกันตั้งแต่

ปีที่ 1 ถึงปีที่ 4 คือ การจัดกลุ่มเรียน การลงทะเบียน นิสิตปีที่ 4 มีลักษณะเป็นผู้ใหญ่ สนใจวิชาการและความคิดเห็น มีความเป็นตัวของตัวเองและมั่นใจในตัวเองมาก

การศึกษาลักษณะนิสิตนักศึกษา เป็นการศึกษาลักษณะนิสิตคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งไม่ใช่ลักษณะนิสิตทั่วไปของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในขณะที่ห้องเรียน อมรัชกุล (2525: 38-39) ได้รวบรวมจำแนกลักษณะนิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัยเป็นชั้นปี พอสรุปได้ ดังนี้

นิสิตชั้นปีที่ 1 ต้องการความสำเร็จในเชิงวิชาการ สนใจในการศึกษาหาความรู้ ความคิดต่าง ๆ มีความผูกพันกับเพื่อนและชอบรวมกลุ่ม การเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัย จะก่อให้เกิดความรู้สึกกระตือรือร้นระหว่างความกลัวและความตื่นเตน และจะเข้าร่วมกิจกรรมทุกประเภทในมหาวิทยาลัย

นิสิตชั้นปีที่ 2 ส่วนใหญ่แล้วจะเกิดความไม่พอใจมหาวิทยาลัย มีการริเริ่มสร้างเสริมความเป็นแบบแผนของกลุ่มย่อยจนมาจนเกิดเป็นวัฒนธรรมเพื่อนฝูงชน (peer culture)

นิสิตชั้นปีที่ 3 มีวัฒนธรรมและความเป็นอยู่ของตนเอง เป็นเอกลักษณ์เฉพาะในลักษณะที่สูงมาก กลุ่มนิสิตปีที่ 3 มีความคิดไปในแนวเดียวกัน เป็นส่วนใหญ่ มีค่านิยมคล้ายคลึงกันและทุกคนจะมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ มีความไม่พอใจมหาวิทยาลัยในด้านต่าง ๆ และวิพากษ์วิจารณ์มหาวิทยาลัยอย่างรุนแรง

นิสิตชั้นปีที่ 4 จะหันความสนใจออกไปจากมหาวิทยาลัย ไม่สนใจเรื่องวัฒนธรรมและความเป็นอยู่ของนิสิต (student culture) ไม่ยอมรับระเบียบประเพณีของนิสิตด้วยกัน ส่วนใหญ่แล้วจะสนใจเรื่องส่วนตัว โดยเฉพาะชีวิตภายหลังสำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยในระดับปริญญาตรีไปแล้ว

การศึกษารวบรวมลักษณะนิสิตนักศึกษาของห้องเรียน อมรัชกุล เป็นการศึกษาลักษณะโดยทั่วไปของนิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัยซึ่งมีความแตกต่างกันไปตามชั้นปีของนิสิตนักศึกษา และเปลี่ยนแปลงไปตามประสบการณ์ของนิสิตนักศึกษาดังจะเห็นได้จาก นิสิตชั้นปีที่ 1-3 ส่วนใหญ่จะไม่สนใจในเรื่องวิชาชีพรายหลังจากจบการศึกษา แตกต่างจากนิสิตชั้นปีที่ 4 ซึ่งจะให้ความสนใจในเรื่องมากกว่าจะสนใจในกิจกรรม และวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัย

นอกจากการศึกษาลักษณะนิสิตนักศึกษาไทยแล้ว ในต่างประเทศยังมีการศึกษาลักษณะนิสิตนักศึกษาโดยจำแนกตามกลุ่มลักษณะที่แตกต่างกัน เช่น การศึกษาของคอฟแมน (Kauffman 1968: 19-21 อ้างถึงใน โพธิ์ชัย สันลาร์ตัน บรรณาธิการ 2523: 58-59) ได้ประมวลลักษณะนิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัยไว้หลายลักษณะโดยจำแนกออกได้ 6 ลักษณะ ดังนี้ คือ

1. ผู้ที่เข้ามาแสวงหาความรู้และมุ่งมั่งคั่งลงปลงใจในสาขาวิชาใดวิชาหนึ่งซึ่งเขามีความเชื่อมั่นในศาสตร์นั้น ๆ เขาอยากจะได้เห็นความสัมพันธ์กับชีวิตจิตใจของวิชาที่เรียน แต่มักจะผิดหวัง เพราะไม่ได้พบเห็นเช่นนั้น

2. ต้องการแสวงหาความมั่นคงทางสังคม (social security) เพราะบางครั้งเมื่อเข้ามาในมหาวิทยาลัยก็เกิดความรู้สึกเหมือนคนหลงทาง การที่เข้ามาหาวิทยาลัยเพราะเขานึกว่าจะเป็นทำให้เขาได้คลายความสัมพันธ์ไกลชิดห่างบ้าน พยายามหาทางคิดห่างทางบ้านโดยการอิสระ จึงต้องการคนที่จะช่วยสนองความต้องการทางจิต หากคนทักใจเป็นเพื่อน

3. เป็นคนมีอุดมคติและใจดี แต่บางครั้งสิ่งแวดล้อมภายในมหาวิทยาลัยก็ทำลายอุดมคติอันเสีย เขาอยากที่จะช่วยคนอื่น และสนใจปัญหาสังคม ซึ่งในด้านมหาวิทยาลัยจะไม่ได้ถึงหรือเห็นความต้องการของเขา จึงไม่ได้คอยช่วยจัดประสบการณ์หรือเปิดโอกาสให้เขาได้ทดลองทำงานที่ใช้วิชาการที่เรียนอยู่ในห้อง เรียนกับชีวิตประจำวัน

4. มีความกระตือรือร้นที่จะเรียน แต่เพราะความสังขยรอบด้านที่ลกดคนให้หันเหทิศทางไปทางอื่น กิจกรรมต่าง ๆ สนุกสนานกว่า ไม่ต้องกังวลเดือดเนื้อร้อนใจ และได้รับการบีบคั้นจากการเรียน นักศึกษาบางคนอาจตั้งความหวังในการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษาไว้สูงมาก เมื่อเข้ามาศึกษาแล้วไม่เป็นไปตามที่คาดหวังก็รู้สึกเสียใจ และผิดหวังมาก จึงต้องหันความสนใจไปสู่ด้านอื่น ๆ ซึ่งบางครั้งอาจนำไปสู่ปัญหาการเล่นการพนัน และยาเสพติด ซึ่งจะเป็นผลร้ายต่อตัวเอง สังคม และประเทศชาติ

5. ต้องการค้นพบตัวเอง (seek for self - identification) ความเป็นตัวของตัวเอง แต่ส่วนใหญ่จะไม่พอใจในความปรารถนาและทุกสิ่งในตนเองนัก นอกจากนั้นการเรียนระดับในอุดมศึกษา สาขาวิชาบางประเภทไม่ได้ช่วยให้นักศึกษาได้ค้นพบความสามารถของตนเอง บางครั้งทำให้นักศึกษาเข้าใจคิดว่าตนเองโง่มาก เพราะเพียงสาเหตุจากการสอบไล่ตกเพียง 1 วิชาเท่านั้น จึงเป็นสาเหตุให้ไม่สามารถพัฒนาความสามารถด้านอื่น ๆ ขนมาได้เลย

6. มีความขัดแย้งและความรู้สึกที่เป็นอุปสรรคต่อการบริหาร ลักษณะของนิสิตนักศึกษา ในด้านนี้อาจเปลี่ยนไปในบางมหาวิทยาลัยที่เปิดโอกาสให้นิสิตศึกษามีส่วนร่วมในการตัดสินใจของมหาวิทยาลัยบาง (to participate in decision-making) โดยการมีนิสิตนักศึกษา ตัวแทนมีส่วนร่วมในการบริหารจะทำให้เขาได้รับข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องขึ้น เพราะเขาเชื่อว่า ตัวแทนของเขาต้องมีความภาคภูมิใจ ดังนั้น ข้อมูลที่โดยอ้อมโดยตรง และสิ่งตัวแทนของเขาทำ ย่อมตอบสนองความต้องการของพวกเขาได้เป็นอย่างดี

จากการศึกษาของคอฟแมน จะพบว่า ลักษณะนิสิตนักศึกษาจะเป็นไปตามเงื่อนไขและ ปัจจัยที่เกิดขึ้นจากสภาพแวดล้อมของนิสิตนักศึกษาเอง ดังจะเห็นได้จาก ลักษณะนิสิตนักศึกษากลุ่มที่ 2 ที่ต้องการมีเพื่อนเพื่อสนองความต้องการทางจิตใจ เนื่องจากเขาได้คลายความสัมพันธ์และห่างไกลจากที่บ้าน ลักษณะนิสิตนักศึกษากลุ่มที่ 4 จะมีลักษณะกระตือรือร้นในการเรียน บางคนตั้ง ความหวังในการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษาสูงมาก แต่เมื่อเขามาศึกษาแล้วไม่เป็นไปตามที่ คาดหวังก็รู้สึกเสียใจ และผิดหวังมาก ทำให้ทัศนคติไปสู่อันอื่นแทน เป็นต้น ดังนั้นหาก มีการศึกษาถึงเหตุผล เงื่อนไขและปัจจัยที่ก่อให้เกิดลักษณะนิสิตนักศึกษาในแต่ละลักษณะแล้ว ก็จะช่วยให้นักศึกษานอกมหาวิทยาลัยได้เข้าใจและกำหนดวิธีการที่จะนำไปสู่การผลิผลดีที่ตนมีคุณสมบัติทาง ประสงค์ได้

ประเภทนิสิตนักศึกษา

การศึกษาเกี่ยวกับชีวิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัย อาจจะพิจารณาข้อมูลเกี่ยวกับการแบ่ง ประเภทนิสิตนักศึกษาประกอบด้วย โดยเฉพาะการศึกษาตามแนวทางสังคมวิทยาของคลาร์คและ โทรว์ (Clark and Trow 1963 อ้างถึงใน ประจบ คปรัตน์ 2527: 189-190) ซึ่งได้แบ่ง นักศึกษาเป็น 4 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มสนใจใฝ่วิชาการ (Academic) กลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่สนใจใฝ่ศึกษา สนใจ ในความคิดในวิชาการ และขณะเดียวกันก็กับสนใจในคะแนน ในการเรียนในชั้นเรียน ความมุ่งมั่น ของนักศึกษากลุ่มนี้ คือการต้องการเรียนให้ได้คะแนนดี ได้ศึกษาต่อในระดับบัณฑิตศึกษา ได้ชิงทุน ไปเรียนต่อต่างประเทศ ได้รับคะแนนเกียรตินิยม ได้มีอาชีพเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยหรือ

นักวิชาการ นักศึกษาประเภทหนึ่งจะมีมากในสถาบันการศึกษาประเภทเก่าแก่ มีชื่อเสียงและ
เกียรติคุณทางวิชาการมานาน ๆ คนที่จะเข้าเรียนใต้อาจารย์ที่แข่งขันกันมาอย่างโหดโชน

2. กลุ่มไม่ยอมตาม (Non-Conformist) นักศึกษากลุ่มนี้เป็นพวกที่สนใจใฝ่เรียน เป็น
ความใฝ่รู้มิใช่เพื่อคะแนนหรือการศึกษาต่อ แต่เป็นความใฝ่รู้เชิง "ปัญญา" (intellectual)
เขาอาจสนใจอ่าน แต่มิใช่จำเป็นต้องเป็นตำราที่อาจารย์ได้มอบหมายให้ศึกษา แต่เป็นหนังสือที่
เขาสนใจ ส่วนใหญ่จะเน้นหนักไปทางการเมืองและปัญหาสังคม พวกนี้ไม่มีความผูกพันกับสถาบัน
ไม่ผูกความคืดความสวามิภักดิ์ต่อสถาบันใดสถาบันหนึ่งด้วย และในหลาย ๆ ครั้งในอดีตที่ผ่านมา
จะต่อต้านอย่างรุนแรง

3. กลุ่มรักเล่น (Collegiate) กลุ่มนี้เป็นพวกที่ไม่สนใจใฝ่เรียน ไม่สนใจเรื่อง
ปัญญา ปัญหาสังคมหรือการเมือง แต่เป็นพวกที่สนทนากับบรรยากาศสถาบันอุดมศึกษา
แบบสรวลเสเฮฮา การเที่ยวเตร่ ความผูกพันในสถาบันมิแต่เป็นไปในด้านกิจกรรมบันเทิงของ
มหาวิทยาลัย การจัดห้องเที่ยวในนาม "ทัศนศึกษา" การจัดคอนเสิร์ต เชียร์กีฬา การนัดเพื่อน
ทางเพศ ฯลฯ นักศึกษากลุ่มนี้ส่วนใหญ่มาจากชนชั้นกลางและชนชั้นสูงมีพื้นฐานทางเศรษฐกิจดี
ไม่ต้องทำงานหาเลี้ยงชีพ เวลาที่มอยจึงใช้เพื่อความสำราญได้อย่างเต็มที่

4. กลุ่มการอาชีพ (Vocational) กลุ่มนี้ไม่สนใจทั้งในแง่เนื้อหาวิชาการและไม่
ผูกพันกับสถาบัน การเรียนของเขาเน้นแต่ที่จะตั้งใจเรียนอย่างจริงจังจนไปเพื่อเอาไป
ประกอบอาชีพ หรือเพื่อให้ได้ใบประกาศนียบัตรเบิกทางสู่นาตการทำงานที่ดีกว่า และในด้าน
กิจกรรมต่าง ๆ เขาจะไม่ใส่ใจกับสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสถาบันเหมือน "พวกรักเล่น" พวกนี้
อาจมาจากครอบครัวที่มีความจำกัดทางเศรษฐกิจมากกว่าพวกรักเล่น อาจเป็นครอบครัวที่ต่อง
ไต่บันไดทางเศรษฐกิจและสังคม (social ladders) ไปสู่สถานะที่ดีกว่า

นอกจากจะจัดประเภทนี้ต่อนักศึกษาดังกล่าวแล้ว นักวิชาการของไทยก็ได้จัดประเภท
นี้ต่อนักศึกษาตามสภาพการพักอาศัย (ประกอบ คุปรัตน์ 2527: 192-194) ไว้ดังนี้คือ

1. พวกพักอาศัยอยู่กับพ่อแม่หรือผู้ปกครอง นักศึกษาพวกนี้จะเดินทางมาเรียนแบบไป
เข้าเป็นกลับหรือแบบต้องเดินทางไปเรียน (commuting students) พวกนี้เป็นกลุ่มที่
พ่อแม่เคออรอนนอมที่สัดในแง่การเปลี่ยนแปลงด้านค่าใช้จ่ายหรือความเป็นตัวเอง เป็นใยในบุตรหลาน
ของตน ยกเว้นในกรณีที่พักอาศัยที่เรียนอยู่ใกล้บ้านพักของตนมาก ๆ

2. พวกพักอาศัยอยู่ในหอพักของสถาบัน พวกนบ้านพักอาศัยอยู่ไกลจากสถาบันจนเกินกว่าจะเดินทางไปกลับโดยทวินท์เร็น หรืออาจต้องการความเป็นอิสระจากพ่อแม่ หรือต้องการชีวิตสันถวานแบบมหาวิทยาลัยอยู่แล้ว แต่ นักศึกษา เหล่านั้นต้อง เสียค่าใช้จ่ายสูง เพราะต้องจ่ายค่าที่พัก ค่าอาหาร บังมหาวิทยาลัยตั้งอยู่ในเขตไกลชัมชน โอกาสหางานทำเพื่อรายได้พิเศษก็ไม่มี

3. พวกพักอาศัยอยู่ในบ้านอิสระนอกเขตมหาวิทยาลัย พวกนี้คล้ายพวกอยู่อาศัยกับบิดามารดาหรือผู้ปกครองตรงที่ไม่ต้องอยู่อาศัยภายในบริเวณมหาวิทยาลัย อยู่นอกกฎระเบียบของการพักอาศัย แต่ขณะเดียวกันก็เหมือนพวกพักหอพักมหาวิทยาลัย ตรงที่ต้องอยู่เป็นอิสระจากบิดามารดา เข้าบ้านอยู่กับเพื่อน อยุ่หอพัก เอกชนหรืออาศัยตามวัด พวกนี้อาจเสียค่าใช้จ่ายสูงกว่าพวกพักอาศัยอยู่ในมหาวิทยาลัยหรืออาจแพงกว่า แล้วแต่การเลือกสถานหรือโอกาส

ชีวิตนักศึกษาศึกษามหาวิทยาลัยในต่างประเทศ

ชีวิตนักศึกษาในอเมริกา ในช่วงก่อน ค.ศ. 1850 อิทธิพลของศาสนามีความสำคัญมาก ระบบศีลธรรมที่เคร่งครัดเป็นที่ยอมรับกันในมหาวิทยาลัย ซึ่ง จอห์น เอส.

บรูแนชเชอร์ และ วิลลิส รูด (1976 อ้างถึงใน จันทรเพ็ญ เชื้อพานิช และสมิตรา อังวัฒนกุล ueil 2526: 41-59) ได้กล่าวถึงชีวิตนักศึกษอเมริกาในระยะเวลาแรก ๆ ว่า ฐานะทางสังคมของบิดามารดาของนักศึกษา โดยเฉพาะที่ฮาวาร์ดมีอาชีพส่วนใหญ่เป็นพระ มหาวิทยาลัยที่เก่าแก่จะมีค่าใช้จ่ายทางการศึกษาสูง เมื่อเทียบกับรายได้ของครอบครัวอเมริกันส่วนมากในขณะนั้น ค่าเล่าเรียนหลังนมแนวโนมที่จะกันสถาบันเหล่านั้นไว้สำหรับเหมือนจะกันและเพื่อสร้างลักษณะความเป็นผดพบฐานใหม่แก่นักศึกษา ในต้นศตวรรษที่ 19 น มหาวิทยาลัยส่วนมากที่สร้างขึ้นจะเป็นวิทยาลัยของฝ่ายศาสนานิกายต่าง ๆ นักศึกษาที่เขาเรียนหนังสือจะเป็นพระ จะได้รับความช่วยเหลือในเรื่องเงินทุนการศึกษาจากศาสนา

หอพักนักศึกษาในมหาวิทยาลัยนั้น เป็นแนวความคิดที่สหรัฐอเมริกาเข้ามาจากอังกฤษ นอกจากจะใช้เป็นที่พักอาศัยแล้วยังมีวัตถุประสงค์สำหรับเป็นที่พักคณาจารย์และนักศึกษาจะใช้ชีวิตทั่วไป ทั้งทางด้านสติปัญญาและศีลธรรมร่วมกัน อย่างไรก็ตาม ก็มีหุดค่านไม่เห็นด้วยกับการมีหอพักในมหาวิทยาลัยและถึงกับกล่าวว่า หอพักเป็นสถานที่เพาะความชั่วร้ายและเป็นที่อยู่ของพวกนกสกปรก และบางคนก็เห็นว่าการสร้างหอพักเป็นสิ่งฟุ่มเฟือยไม่เหมาะสม และมีความกังวล

ว่า ระบบการปกครองแบบบิดามารดาและการแนะนำอย่างใกล้ชิดต่อนักศึกษา ซึ่งเขาคิดว่าเป็นสิ่งจำเป็น ยากที่จะรักษาไว้เมื่อมีหอพัก และในระยะเวลาต่อมา ภัณฑาระเบียบวินัยของนักศึกษาที่คณาจารย์ต้องรับผิดชอบ ทำให้คณาจารย์กลายเป็นศัตรูของนักศึกษา และไม่อาจมีความสัมพันธ์ต่อกันได้

ในระยะแรกๆ นั้น ความประพฤติของนักศึกษา เป็นไปตามคำแนะนำสั่งสอนอย่างใกล้ชิดตามคำสั่งสอนของคริสตศาสนา เนื่องจากอิทธิพลของศาสนามีมาก แต่ในเวลาต่อมา แก่งุ่นของนักศึกษาถือ การเขียนหนังสือศาสนาว่าเป็นความเชื่อผิด ๆ มีการตั้งสโมสรของศิลาจารึกเหตุผล และนักศึกษามีการทักทายซึ่งกันและกันด้วยชื่อเล่น ๆ เช่น โวลนี (Volney) โวลแตร์ (Voltaire) และรูสโซ (Rousseau) เนื่องจากนักศึกษามีความไม่พอใจต่อบังคับให้ประพฤติปฏิบัติทางด้านศาสนา ซึ่งมีการบังคับให้นักศึกษาเข้าโบสถ์ มีการสวดมนต์วันละสองครั้ง และเข้าโบสถ์ในวันธรรมสวนะ ในระยะต้นศตวรรษที่ 19 นี้ วิทยาลัยต่าง ๆ ก็มีความตื่นตัวในการฟื้นฟูศาสนา บางแห่งเช่นที่ มหาวิทยาลัยเยลถึงกับออกกฎข้อบังคับว่า ถ้านักศึกษาคนใดแสดงตัวหรือพยายามโฆษณาความไม่เชื่อถือในความศักดิ์สิทธิ์ของคัมภีร์ และยังคงตั้งหลังจากได้รับคำตักเตือนแล้ว นักศึกษาคณะนั้นก็จะหมดสภาพความเป็นสมาชิกของวิทยาลัย

ประเพณีระบบน้องรับใช้รุ่นพี่ การเล่นตลก และระบบรุ่นพี่เป็นประเพณีที่นำมาจากอังกฤษ นักศึกษามีการเล่นตลกด้วยการแต่งตัวลอกเลียนแบบ เช่น ลอกเลียนแบบการแต่งตัวเป็นศาสตราจารย์ หรือเป็นอาจารย์สอนเน้นหรือเป็นบัณฑิตศึกษา และแต่งตัวเป็นนักศึกษา และผู้ที่เป็นักศึกษาจะต้องรับใช้ปรนนิบัติผู้เป็นศาสตราจารย์ซึ่งก็คือระบบรุ่นพี่ใช้รุ่นพี่นั่นเอง ต่อมาประเพณีรุ่นน้องรับใช้รุ่นพี่ และการเล่นตลกแบบต่าง ๆ ก็หมดไป และได้กลายเป็นวิธีใหม่ในการจัดระเบียบวินัยให้กับนักศึกษาปีหนึ่ง โดยการจกคลุมตอบโต้กันระหว่างนักศึกษาปีหนึ่งกับปีสอง การตอบโต้กันอาจจะเป็นการตอบโต้ จนถึงการจัดแข่งขันมวยปล้ำ บางครั้งชาวเมืองและนักเดินเรือก็จะเข้าร่วมในการตอบโต้อย่างรุนแรง (เฉพาะทะเล) ถ้าหากนักศึกษาปีหนึ่งชนะก็จะได้รับสิทธิพิเศษเช่น สิทธิถือไม้เท้า

กิจกรรมที่สำคัญในช่วงหนมอย่างกว้างขวางคือ สมาคมภาษาและหนังสือเป็นกิจกรรมที่เป็นการพบกันที่ซับซ้อนในลักษณะต่าง ๆ มีการแข่งขันกันระหว่างสมาคม แต่หลังจากสงครามกลางเมือง สมาคมนักคอยๆ ลดความสำคัญลง มุ่งการณ์การศึกษาเกิดขึ้น และกีฬาระหว่างมหาวิทยาลัยได้เพิ่มความสำคัญขึ้น

ใน ค.ศ. 1828 มีการจัดตั้งสโมสรนักศึกษาชนทดลองเกี่ยวกับการให้นักศึกษาปกครองตนเองที่แอมเฮิร์สต์ ซึ่งได้ผลยอดเยี่ยมสามเดือน และที่สำคัญคือ การทดลองให้นักศึกษาปกครองตนเองมหาวิทยาลัยเวอร์จิเนีย ซึ่งมีคณะกรรมการนักศึกษาซึ่งเลือกโดยคณาจารย์ มีศาลมหาวิทยาลัยซึ่งประกอบด้วยตัวแทนนักศึกษาทำหน้าที่พิจารณากรณีเกี่ยวกับวินัยทั้งหมด และศาสตราจารย์ทางกฎหมายทำหน้าที่เป็นทนายจากษา แต่แผนการนี้ไม่เป็นผล เพราะเมื่อเกิดการจลาจลขึ้นในมหาวิทยาลัยเมื่ออำนาจในวิทยาลัยไม่สามารถทำอะไรได้

ภายหลังสงครามกลางเมืองแล้วก็ไม่มียุทธศาสตร์การจลาจลอีกเลย มหาวิทยาลัยต่างๆ มีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรซึ่งช่วยทำให้เกิดทัศนคติใหม่ในวิทยาลัย หลาย ๆ แห่งเลิกใช้ระบบระเบียบวินัยที่รุนแรงและเริ่มปฏิบัติต่อนักศึกษาในลักษณะที่ปฏิบัติต่อผู้ใหญ่ การสหศึกษาในหลาย ๆ สถาบันทำให้ความประพฤติของนักศึกษาชายสงบเรียบร้อย การกีฬาระหว่างวิทยาลัยและระบบสมาคมजनหนองกช่วยใหเหตการณ์เป็นไปอย่างดี และหลาย ๆ สถาบันเลิกมีการให้อาจารย์ทำหน้าที่ของตำรวจและจางเจ้าหน้าที่มาปฏิบัติงานเพื่อการตรวจตราบริเวณวิทยาลัยและอาคารต่าง ๆ

ในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 และต้นศตวรรษที่ 20 กิจกรรมกีฬาเป็นที่ยอมรับมากในมหาวิทยาลัย โดยใช้งบประมาณเพื่อการแข่งขันกันมากขึ้นและเป็นไปอย่างจริงจัง มีการแข่งขันกันมากขึ้นมากเกินไป การเน้นด้านการค้าและคุณค่าผิดๆ และเป็นเหตุที่กีฬาระหว่างวิทยาลัยเป็นธุรกิจที่ใหญ่กำไรแก่ผู้จัด

หลังจากช่วงกิจกรรมสมาคมजनหนองและทีมกีฬาแล้ว กิจกรรมสังคมทั้งหมดเป็นกิจกรรมที่มีชื่อเสียง นิติสารภาษาและหนังสือของเยล นับเป็นสิ่งทั้งหมดที่เก่าแก่ที่สุดและยังมีการทั้งหมดอยู่ มีการตั้งสมาคมหนังสือพิมพ์ระหว่างวิทยาลัย พยายามคัดค้านของนักศึกษายุโรปไม่สามารถเทียบเคียงได้ วารสารรายคาบของวิทยาลัยต่าง ๆ ในอเมริกาเป็นจำนวนมากจัดขึ้นเพื่อบริการรับช่วงโดยตรงจากองค์การข่าวชั้นนำ และทำหน้าที่รับใช้สังคมในท้องถิ่นของตน เช่นเดียวกับหนังสือพิมพ์สามัญทำอยู่

ในศตวรรษที่ 20 ความสัมพันธ์ด้านน้ำใจของชั้นเรียน ชุมชนมันได้ค่อย ๆ ลดลง ทั้งนี้เนื่องจากอิทธิพลของระบบเลือกเรียนส่วนหนึ่งและอีกส่วนหนึ่ง เป็นเรื่องของจำนวนนักศึกษาที่เพิ่มมากขึ้น ซึ่งทำให้นักศึกษาในแต่ละระดับชั้นมีเป็นจำนวนมากเกินกว่าที่จะรักษาความสัมพันธ์สนิทสนมได้อย่างมีประสิทธิภาพ การคมนาคมที่ทันสมัยทำให้นักศึกษาในวิทยาลัยห่างไกลชุมชน ได้

สัมผัสอย่างใกล้ชิดกับชีวิตปัจจุบันในเมืองใหญ่ที่เป็นศูนย์กลาง นอกจากนี้ ในสมัย "แพชั่น" จะเข้าศึกษาในวิทยาลัยเพื่อสังคมและธุรกิจจะมีมากกว่าเหตุผลทางปัญญา แต่ชีวิตนักศึกษาอเมริกันในสภาพแวดล้อมดังกล่าวนี้ กัมแรงกดดันทางสังคมทำให้เขาต้องเข้าร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตรบางอย่าง หงนมูกกล่าววว่า นักศึกษามุ่งจดหมายสำคัญที่จะยกฐานะของตนเป็นคู่ประสับความสำเร็จในสายตาของเพื่อนร่วมชั้น การคล้อยตามคนส่วนใหญ่เป็น "สิ่งสำคัญสุดยอด" ไม่ใช่ความคิดหรือสรีระ แต่กัมใช้นักศึกษาทั้งหมดคล้อยตาม มีบางคนแยกตัวออกมาตามลำพัง

ภาพชีวิตนักศึกษามหาวิทยาลัยเฟินซิลเวเนียในสมัยปัจจุบัน จะทำให้มองเห็นภาพนักศึกษาในมหาวิทยาลัยได้ชัดเจนยิ่งขึ้น (Schwarz อ้างถึงใน สาระวิช บณบริตนาพันธ์ ฟูแปล 2514: 52-173) นักศึกษาประสบปัญหาในการหาที่พักหนังสือเพราะ ห้องพักในหอนอนมีเครื่องล่อใจมากเกินไปสำหรับบางคน ห้องสมุดก็จะช่วยแก้ปัญหาได้อย่างไรดี แม้ว่าในตอนกลางคืนมันจะเหมาะที่จะเป็นที่พักเพื่อนต่างเพศมากกว่าคหนังสือก็ตาม

นักศึกษามีกิจกรรมต่าง ๆ ให้ร่วมทำได้มากมาย เช่น หนังสือพิมพ์รายวัน สถานีวิทยุวงดนตรี กองถ่ายภาพยนตร์ คณะละคร และนักศึกษาบางพวกก็ออกไปปฏิบัติงานภายนอกมหาวิทยาลัย เช่น ช่วยปรับปรุงสภาพทางสังคมในย่านพวกผิวดำ กิจกรรมกีฬาเป็นกิจกรรมที่นิยมกันและกวีพิพากษ์วิจารณ์มากเกี่ยวกับการให้สิทธิพิเศษต่าง ๆ แก่นักกีฬา การจ้างครูฝึกความสะดวกรสบายที่ดีให้อย่างพร้อมสรรพ ซึ่งนักศึกษารู้สึกว่า ไม่ได้มีไว้เพื่อวัตถุประสงค์ทางการศึกษาเลย

ส่วนนักศึกษาที่ไม่มีกิจกรรมใด ๆ กัมกจะไปอยู่ห้องอาหารทอยใกล้ ๆ หอพักหญิง หรืออยู่ทรานเบียร์ซึ่งภายในนมนัดจนกระทั่งมองไม่เห็นหน้ากัน หรือไปอยู่ทรานกาแฟ ในวันสัปดาห์ก็มงานรื่นเริงที่สนามสมาคมนักศึกษาหรือในหอพัก และหออาหารที่เม่นของนักศึกษารุ่นใหญ่ที่นอกเขตมหาวิทยาลัย ซึ่งในแต่ละปีจะจัดเป็นงานใหญ่ 2-3 ครั้ง ในโอกาสเช่นนี้ นักศึกษาหลาย ๆ คนจะนัดเพื่อนต่างเพศมาจากมหาวิทยาลัยอื่น หรือมาจากบ้าน

ที่เฟินซิลเวเนีย ตามประเพณีดั้งเดิม วันเฮย์เดย์ (Hey Day) เป็นวันพักผ่อนที่สุดในรอบปีการศึกษาของมหาวิทยาลัย เพราะเป็นวันที่นักศึกษาชั้นต่าง ๆ ได้เล่นกันอย่างเป็นทางการในตอนบ่ายของวัน นักศึกษาปีหนึ่งและปีสองจะประลองกำลังกันโดยการเล่นชักคะเย่อ พวกปีสามจะสวมหมวกทำงและถือไม้ ทั่วไปประชุมกันบนบันไดลานหน้าหอพักนักศึกษาชาย และร้องเพลง

"Red and Blue " และเพลงอื่น ๆ แล้วจะเดินไปทวมหาวิทยาลัย ไปยังหอประชุมเออร์วิน ซึ่ง
จะมีหม่อมอบรางวัลนักศึกษาที่เรียนดีและนักศึกษาที่เป็นผู้นำในกิจกรรมต่าง ๆ

พิธีแจกปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยนั้น วันเสาร์และวันอาทิตย์ก่อนพิธีแจกปริญญาบัตรจะ
เป็น "วันสวดสัปดาห์สำหรับศิษย์เก่า" จะมีศิษย์เก่าซึ่งสำเร็จการศึกษาไปในปีก่อน ๆ กลับมาสู่
มหาวิทยาลัยพร้อมด้วยครอบครัว เพื่อมาพบปะเพื่อนเก่าและทบทวนความทรงจำสมัยยังเป็น
นักศึกษา ในงานยังมีปราศ การนำเที่ยว รายการบันเทิง การพบปะสังสรรค์และการบรรยาย
โดยคณาจารย์ รายการสวดสัปดาห์คือการเดินขบวนพาเหรดของคณะศิษย์เก่าและครอบครัว
โดยการนำของพวกทหจบปริญญาวันเก่าแก่ที่สุดยังมีชีวิตอยู่

ชีวิตนิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัยในประเทศ

ชีวิตนิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัยในประเทศไม่มีการรวบรวมบันทึกไว้ให้เห็นพัฒนาการโดย
สมบูรณ์ จากเอกสารหมอยเป็นเพียงการเล่าถึงชีวิตเมื่อครั้งเป็นนิสิตนักศึกษา และประสบการณ์ที่
ได้รับจากการทำงานในสถาบันอุดมศึกษา ผู้บริหารการศึกษาในระดับอุดมศึกษา (ทหจบมหาวิทยาลัย
2526: 7-14) ได้กล่าวถึงชีวิตนิสิตนักศึกษาในประเทศในระยะเริ่มแรกว่า กิจกรรมและความ
สนใจของนิสิตนักศึกษาจะเป็นไปในด้านการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษาด้วยกัน การกีฬา มี
การปกครองแบบฟลอปกรองน้อย มีการลงโทษโดยการจับน่องโยนลงน้ำ โดยเฉพาะในระยะแรก ๆ
นิสิตนักศึกษา รวมทั้งประชาชนต่างก็คิดว่าสังคมศึกษาคควรกระทำคือ สนใจเฉพาะในเรื่อง
การเรียนไม่สนใจเกี่ยวกับกิจการภายนอก นิสิตนักศึกษาก้อยู่ในรั้วของมหาวิทยาลัย ไม่สนใจ
กิจการภายนอก นาน ๆ จะมีการเดินขบวนสักครั้ง กิจกรรมส่วนใหญ่เป็นเรื่องของความสนุกสนาน
และด้านกีฬา ด้านความสนุก เช่นรับน้องใหม่ ด้านกีฬาที่มีการแข่งขันกีฬาระหว่างคณะ ระหว่าง
มหาวิทยาลัย มีกิจกรรมทั้งภายในมหาวิทยาลัย แต่กิจกรรมภายนอกไม่ค่อยมี อาจารย์กับนิสิต
ต่างคนต่างทำหน้าที่

ประมาณปี พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา ระยะแรก ๆ ของช่วงนี้ เป็นช่วงของกิจกรรมที่
เรียกว่า "โซตัส (Sotus)" ที่เป็นกิจกรรมประเพณีการรับน้องใหม่ซึ่งระเบียบประเพณีนั้น
ประเทศตะวันตกแล้วเผยแพร่เข้ามาในประเทศไทย โดยพวกที่ไปศึกษาต่อต่างประเทศ เมื่อกลับมาได้
นำประเพณีที่ประสบมาเผยแพร่ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนในกรณีมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ คือ

ประเพณีคลุกโคลนปืนเส้า ซึ่งเป็นประเพณีของมหาวิทยาลัยคอร์เนลล์ในสหรัฐอเมริกา ระบบ
 อาวูโลในมหาวิทยาลัยที่ใช้กันอย่างเคร่งครัดเช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในส่วนภูมิภาคก็มี
 การลอกเลียนแบบจากมหาวิทยาลัยส่วนกลาง โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ยังได้
 เลียนแบบจากนิวซีแลนด์ และออสเตรเลียเป็นบางส่วน (ศุภานมาหลายรัฐ 2520: 8)

กิจกรรมการรับน้องใหม่ในระยะหลังต่อมา มีการทำแปลก ๆ เช่น เอากระแฉับมาใส่
 ปัสสาวะลงไป บังคับให้น้องใหม่กิน หรือเอาอย่างอื่นให้น้องใหม่กิน ทำให้เกิดปฏิกิริยาช็อกในหมู่
 นิสิตนักศึกษาเป็นอย่างมาก เพราะความรุนแรงเกิดขึ้นมาก ซึ่งนักศึกษาบอกว่าตนเองสัมผัสโดย
 ให้เหตุผลว่าเป็นการปกครองตนเอง ในช่วงที่มีการพูดกันมากกว่า ระบบมหาวิทยาลัยเป็นระบบที่
 ส่งเสริมเรื่องสิทธิเสรีภาพ (ทบวงมหาวิทยาลัย 2526: 8)

การใช้ชีวิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัย ยังมองประกอบในมิติต่าง ๆ ที่เป็นแรงผลักดันให้
 นิสิตศึกษามองชีวิตในมหาวิทยาลัยในรูปแบบต่าง ๆ วิทยากร เชียงกูล (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 2527: 449-452) ได้กล่าวถึงชีวิตนักศึกษาเมื่อช่วงปี พ.ศ. 2512 ว่าช่วงนั้นบรรยากาศทาง
 การเมืองซับซ้อน ประชาชนไม่ค่อยมีเสรีภาพในการแสดงออก และในท่ามกลางบรรยากาศเช่น
 จึงเป็นธรรมดาอยู่เองที่นักศึกษาซึ่งส่วนใหญ่มาจากครอบครัวร่ำรวยหรือฐานะปานกลางจะไม่
 ประสีประสา ไม่สนใจการบ้านการเมือง สนใจแต่ความสนุกสนาน เช่น งานสังสรรค์ งานเต้นรำ
 งานฟุตบอลประเพณี งานแข่งขันกีฬาต่าง ๆ มีลักษณะเป็นอภิสิทธิ์ชนเพียงผยงในการได้เป็น
 นิสิตศึกษามหาวิทยาลัย แม้ว่าทฤษฎีธรรมศาสตร์จะไม่มีประเพณีรับน้องใหม่ ไม่มีระบบอ่าวโลเหมือน
 จุฬาลงกรณ์ แต่ความคิด ความอ่านและวิถีชีวิตของนักศึกษาส่วนใหญ่ก็ไม่ต่างกันนัก กิจกรรมในสมัยนั้น
 ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ก็มี เช่น การโต้วาที การออกค่ายอาสาสมัคร มีสโมสรนักศึกษาซึ่ง
 ถูกคุมโดยเจ้าหน้าที่ทางมหาวิทยาลัยแต่งตั้งมา นักศึกษาเป็นได้แค่ประธานชมรมต่าง ๆ ซึ่งเป็น
 ชมรมกีฬาประเภทต่าง ๆ และการบันเทิงเสียร้อยละ 95 นักศึกษาที่มึนเมาในเชิงสังคมและ
 การเมืองสมัยนั้นน้อยมาก กลุมพระจันทร์เสี้ยวก็เป็นพวกที่สนใจแสวงหาความหมายในชีวิตและ
 สังคมมากกว่าการเมือง กลุมที่แสวงหาปัญญาแสวงหาความเข้าใจสังคมการเมืองมากกว่า คือ
 กลุมปริทัศน์เสวนา ซึ่งมาจากหลายสถาบันและต่อมาได้มีการทำหนังสือ "สังคมศาสตร์ปริทัศน์ฉบับ
 นิสิตนักศึกษา" โดยมีอาจารย์สฤษดิ์ ศิวรักษ์ ได้ชวนนิสิตนักศึกษาเข้าไปทำ กลุมที่ไปร่วมทำ
 หนังสือภายหลังมีการเกาะกลุ่มกัน โดยการเชิญคนที่มีความรู้สาขาต่าง ๆ เช่น นกเรียนนอกที่
 เฝงจับกลับมาพูดคุยเสวนากันในเรื่องต่าง ๆ เป็นประจำ

วิทยากร เข้มงวดได้สรุปภาพรวม ชีวิตนิสิตนักศึกษาในสมัยนั้นว่า นักศึกษาที่สนใจ
แสวงหา เช่น อ่านหนังสือหรือทำกิจกรรมนอกหลักสูตรที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม สนใจตั้งคำถาม
ต่อชีวิตและสังคม สนใจอภิปรายโต้เถียงกัน คงไม่เกินร้อยละ 5 ของนิสิตนักศึกษาทั่วประเทศ
นิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่ไม่ได้แสวงหาอะไร นอกไปจากชีวิตอันสนุกสนานของพวกอภิสิทธิ์ชนและ
ปรีกัญญาบัตร คนที่สนใจแสวงหาทหปัญหาลายคนเริ่มจากความไม่พอใจในสภาพชีวิตใน
มหาวิทยาลัย ซึ่งยังคงกฎเกณฑ์หลายอย่างหนาเบื้อหนายและคโมไม่มเหตุผล อย่างเรื่องการบังคับ
ให้นักศึกษาชายปรีกต้องผูกเนคไท ชีวิตการเรียนการสอนซึ่ง เป็นการจกดและท่องจำแบบนักเรียน
มัธยมสมัยเก่า สภาพนักศึกษาส่วนใหญ่ชอบแต่กิจกรรมที่สนุกสนาน ฟิมเพื่อเหมือนเด็ก ๆ กิจกรรม
เชียร์เป็นกิจกรรมที่สำคัญ และประธานเชียร์ของมหาวิทยาลัยเป็นคนสำคัญมาก เกือบมีฐานะ
เท่านายกสโมสรหรือประธานนักศึกษา ยิ่งจำทำ และทอน ๆ รวมทั้งรัฐศาสตร์ธรรมศาสตร์
ซึ่งมีระบบอาวุโส ระบบวากนองทแข่งขัน ยิ่งทำให้พวกทอยากเหมมมหาวิทยาลัยมีเนื้อหาสาระ
มากกว่านยงศดหวัง นักศึกษาสมัยนั้นไม่ค่อยต่างจากเด็กวัยรุ่นที่ไรการศึกษาเท่าไร มีการเล่น
การพนัน กินเหล้าเมายา การยกพวกตีกันระหว่างคณะเพราะความหลงสี่หลงคณะ
(มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2527: 453)

โกลม คิมทอง (2518: 105) ได้เขียนถึงการใช้ชีวิตในมหาวิทยาลัยในช่วงที่เขา
กำลังศึกษาในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยว่า นิสิตนักศึกษามีการใช้ชีวิตที่สนุกสนานกันอย่างเต็มที่
มีการจัดงานบันเทิง มีงานบอลล์ งานหยบปะสังสรรค์ งานกีฬา งานสังคมสารพัดอย่าง บางคน
หลงใหลลิ้มตัวจนเกินเขตกตักซ้ำขึ้น ถกคลดข้อออกไป ส่วนที่เรียนกันน้อยก็เรียนกันแต่พอประมาณ
ก็พอจะในตำรา แล้วก็จบออกไป การใช้ชีวิตในหอพักนักศึกษาสมัยนั้น หอพักนักศึกษาเป็นแหล่งที่
นิสิตนักศึกษาจำนวนมากมาชุมนุมร่วมกัน มาจากร้อยพ่อพันแม่ ฐานะและระดับความคิดและ
แขนงสาขาแตกต่างกัน ถ้าหากสนใจและเลือกหาหนทางให้เขาได้บรรยาภาคีตดและเหมาะสมแล้ว
จะอ่านนยบประสบบการได้แค่ไหน และกลับกันถ้าจัดหอพักแต่เพียงได้ชื่อว่ามีหออยู่ การดูแลและ
ปกครองปล่อยปละละเลยค่านึงแต่ว่าโตแล้วยอมพึ่งและช่วยตัวเองได้ หอกจะกลายเป็นแหล่งมั่วสุม
เสริมสร้างนิสัยอันไม่นามีไว้เป็นสันดานตัว สิ่งที่ไม่เคยพบกจะได้พบ ได้ส่วนาและฝึกหัด
การเล่นไพ่ เป็นจลัน คิมเหล้า เป็นองค์ประกอบการเล่นหา ดหนึ่งเปลือยปลกอารมณ์และ
ออกเทวทหญิงเป็นการหาความรึให้ทนเพอน ดังที่เป็นอยมากมายขณะน เมื่อเป็นเช่นนแล้ว
หอพักสโมสรไมม่จะดีกว่า (โกลม คิมทอง 2518: 155) ขอเขียนน โกลม คิมทอง ได้เขียนไว้

ในปี พ.ศ. 2512 และหลังจากนั้นต่อมาอีกหนึ่งปี คือ ในปี พ.ศ. 2513 กลุ่มนิสิตนักศึกษา
อาสาสมัครซึ่งประกอบด้วยตัวแทนนิสิตนักศึกษาจากหลายสถาบันและศาสตราจารย์ ดร. วิจิตร
ศรีสอ้าน ได้เข้าร่วมในการจัดอภิปรายกับกลุ่มนักศึกษาในหัวข้อ "ชีวิตภายในมหาวิทยาลัย"
(เดลินิวส์ 2513:5)

การอภิปรายครั้งนั้น ได้กล่าวถึงปัญหาการศึกษาในมหาวิทยาลัย การปกครองภายใน
มหาวิทยาลัย ระบบการศึกษาที่ใหม่ เคยสอนให้นักศึกษาสามารถพึ่งตนเองได้และมีการกล่าวถึง
สภาพสังคมที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างและสร้างความเห็นแก่ตัวให้นักศึกษาหลงเรียนแพทย์
วิศวะ ตำรวจ เพราะเห็นว่าจะทำให้ หาเงินได้มาก ๆ อนาคตจะได้มั่นคงโดยไม่คิดถึงปัญหา
แพทย์ขาดแคลนและระบบต่าง ๆ ที่ยังไม่เป็นธรรม และได้มีข้ออภิปรายถึง ความเสื่อม
อันใหญ่หลวงของนักศึกษาในมหาวิทยาลัย คือการทะเลาะวิวาทจนถึงชนนัยพวก เข้าตนเองบ้าง
ตีกับมหาวิทยาลัยอนบาง ซึ่งจำเป็นต้องมีการแก้ไขข้อบกพร่องนี้โดยด่วนก่อนที่นักศึกษาจะจบออกไป
และร่วมรับผิดชอบในสังคม

ในระยะหลัง พ.ศ. 2516 มีการเปลี่ยนแปลงจากหน้ามือเป็นหลังมือ นิสิตนักศึกษาเคย
แต่สนใจกิจกรรมภายในของมหาวิทยาลัย กลับไปสนใจเหตุการณ์ภายนอก กิจกรรมภายใน
มหาวิทยาลัยสมัยนั้นเงียบไปเลย ความเปลี่ยนแปลงในความคตินิสิตนักศึกษาที่คิดว่า สักหนารเรียน
ในมหาวิทยาลัยไม่เข้าท่า ไม่เกี่ยวข้องกับสังคมภายนอก ภายหลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519
สำหรับบางคนอาจจะเรียกว่า New Sotus เพราะเกิดโชตส์วิตทำให้เกิดปฏิกิริยาต่าง ๆ ขึ้น เช่น
การแสดงความคิดเห็นเรื่อง "ระบบโชตส์: ความวิปริตวิถกการของปัญญาชน" (สยามรัฐ 2520: 3)
บันทึกจากนิตยสารเรื่อง "ว้าก! ปัญญาชน" (มติชน 2521: 7,10) ข้อเขียนเรื่อง "รับน้อง
ใหม่: กังขะปัญญาชน" (พื้ทักษ์ ดาวารเสกียรไท 2521: 7-8) และข้อเขียนเรื่อง "บัณฑิตเกษตรฯ
เล่าเรื่อง รับน้องใหม่" (กาน กิ่งนนทรี 2526: 5) และข่าวเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ปรากฏตาม
หน้าหนังสือพิมพ์ หรือนิตยสาร นิสิตนักศึกษา อาจารย์หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัยที่ประสบพบเห็น
ด้วยตนเองก็ยอมรับความเป็นจริงในเรื่องนี้ อย่างไรก็ตาม วิถีชีวิตนิสิตนักศึกษาไทยในปัจจุบันมี
หลายรูปแบบทั้งหน้าวิถกห่วงใยและนำภาถภูมิใจ มีนิสิตนักศึกษาจำนวนมากที่หันเหหนีกับการศึกษา
คนควาและบำเพ็ญประโยชน์ให้กับสังคม แต่ยังมีบางส่วนที่ใช้ชีวิตในมหาวิทยาลัยไปอย่างไม่
ถุกค่า บางครั้งก็ใช้ชีวิตเหลวไหลถกก่อให้เกิดความสูญเสียให้กับตนเองและบางครั้งก็เกิดความเสีย
หายต่อสังคมด้วย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

รูปแบบการใช้ชีวิตและทัศนคติต่อชีวิต

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับชีวิตคนศึกษาศึกษาไทย มีการศึกษาไว้น้อยมากแต่ก็มีการศึกษาทึ่บางส่วนเกี่ยวกับชีวิตคนศึกษาศึกษา เช่น จากการศึกษาของไพฑูริย์ สิ้นลาวรัตน์ (2527: 1-13) ได้ศึกษาเรื่อง "รูปแบบการใช้ชีวิตคนศึกษา จฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย" เป็นการศึกษารูปแบบการใช้ชีวิตของคนศึกษาปริญญาตรี ผลการวิจัยโดยสรุปพบว่า นิสิตมีแนวโน้มลักษณะการใช้ชีวิตในกลุ่มก้าวหน้า* สูงที่สุด รองลงมา คือ กลุ่มวิชาชีพและกลุ่มบำเพ็ญประโยชน์ ส่วนกลุ่มคนศึกษานิยมไปนอคือกลุ่มเก็บตัว และจิตตภา ศรีไสย (2524) ได้ศึกษาเรื่อง "ทัศนคติของคนศึกษาปีที่ 1 หมดต่อชีวิตและการเรียนในมหาวิทยาลัย" โดยตัวอย่างประชากรเป็นนิสิตจฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่กำลังศึกษาในปีการศึกษา 2523 ผลการวิจัยพบว่า

ทัศนคติของคนศึกษาปีที่ 1 หมดต่อชีวิตในมหาวิทยาลัย คือ การมีเสรีภาพทางความคิดเห็นและทางการเรียนมากที่สุด ส่วนเสรีภาพทางการจัดตั้งชมรมต่าง ๆ มีน้อยที่สุด ชีวิตในมหาวิทยาลัยมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมอย่างเสรี มีเวลาว่างมากและเรียนหนักกว่ามัธยม ได้พบกับคนทุกระดับและยากแก่การบังคับตนเอง ต้องรับผิดชอบตนเองมากขึ้น สำหรับอาจารย์ที่ปรึกษา นิสิตเลือกปรึกษาในระดับปานกลาง ผู้ปกครองและเพื่อน นิสิตเลือกปรึกษามากที่สุด ลักษณะอาจารย์ที่ปรึกษาที่นิสิตต้องการคือ ให้ความอบอุ่นเป็นกันเอง อ่อนโยน และจริงจังต่อนิสิต ปัญหาของอาจารย์ที่ปรึกษาคือ มีเวลาให้ปรึกษาน้อยและไม่รู้จักนิสิตเป็นรายบุคคล ส่วนลักษณะอาจารย์มหาวิทยาลัยที่นิสิตคาดหวัง คือ มีความสามารถ มีความรู้ มีคุณธรรม และบริการสังคม ในด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร ควรเน้นด้านรับผิดชอบต่อสังคมและการบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม ปัญหาที่นิสิตหนักใจเมื่อเข้ามาวิทยาลัย คือ การลงทะเบียนเรียน การปรับตัวในการเรียน ความมุ่งหวังของนิสิตเมื่อสำเร็จการศึกษา คือ ทำงานในกรุงเทพฯ และเรียนต่อให้สูงที่สุดเท่าที่จะทำได้

* กลุ่มก้าวหน้าหมายถึง ลักษณะนิสิตที่แสดงออกถึงการต่อสู้เพื่อความเสมอภาคและความยุติธรรมในสังคม สนใจกิจกรรมในทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม

การใช้เวลานอกเวลาเรียน

นอกจากการศึกษาวิจัยรูปแบบการใช้ชีวิต และทัศนคติต่อชีวิตและการเรียนของนิสิต นักศึกษาแล้ว มีงานวิจัยที่ความสัมพันธ์กับการศึกษาชีวิตนิสิตนักศึกษา คือ การศึกษาของถนนอมวงศ์ หวีบุรุษ และคณะ (2524: 67-78) เรื่อง "การใช้เวลานอกเวลาเรียนของนิสิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย" เฉพาะภาคปลาย ปีการศึกษา 2521 ผลการวิจัยพอสรุปได้ดังนี้

นิสิตใช้เวลาเรียนส่วนมากเพื่อพบปะพูดคุยกับเพื่อนฝูง พักผ่อน และเล่นกีฬา ส่วนการเข้าร่วมทำกิจกรรมกับชมรม/ชมรมต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยนิสิตใช้เวลาส่วนน้อยเท่านั้น นิสิตส่วนใหญ่มีช่วงเวลานอกเวลาเรียนคือ 7.00-8.00 น., 12.00-13.00 น.

และ 18.00 น. เป็นต้นไป

นิสิตส่วนมากมามหาวิทยาลัยเป็นครั้งคราว และเหตุผลการมามหาวิทยาลัยเพื่อ เรียน ทบทวนวิชา ทำรายงาน พบปะเพื่อนฝูง เพื่อความสนุกสนาน และค้นคว้าหนังสือในห้องสมุด และ เหตุผลที่ไม่มามหาวิทยาลัยเพราะ อพยพหรือหอบกั ไปตามศูนย์การค้าและกลับบ้านต่างจังหวัด

นิสิตชอบใช้สถานที่ใหม่มหาวิทยาลัยเพราะมีเพื่อนมาก บรรยากาศดี ร่มรื่นเงียบสงบ และประหยัดด้วย ส่วนนิสิตที่ชอบใช้เวลาเรียนนอกมหาวิทยาลัยเพราะ ต้องการเปลี่ยน บรรยากาศ และทำให้มีประสบการณ์มากขึ้น สถานที่ที่นิสิตชอบไปใช้นอกมหาวิทยาลัยเมื่อมีเวลา นอกเวลาเรียน ได้แก่ บ้านหรือหอพัก โรงภาพยนตร์หรือศูนย์การค้า

นิสิตมีส่วนร่วมในโครงการต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยค่อนข้างน้อย มีส่วนร่วมในกิจกรรม ของ ส.จ.ม.* ค่อนข้างมากแต่เป็นนิสิตเพียงกลุ่มหนึ่งหรือส่วนน้อยเท่านั้น ซึ่งชมรมของทางคณะมี นิสิตจำนวนมากมีส่วนร่วมในกิจกรรม แต่ใช้เวลาเข้าร่วมในกิจกรรมนั้น ๆ ค่อนข้างน้อย สำหรับ เหตุผลการไม่เข้าร่วมกิจกรรมของ ส.จ.ม. และของคณะ เพราะมีเวลานอกเวลาเรียนไม่ อำนวยที่จะเข้าร่วมกิจกรรม ไม่ทราบข่าวสารรายละเอียดของโครงการ และไม่ได้รับความสะดวกรวดจากการบริการโครงการ

* ส.จ.ม. หมายถึง อักษรย่อของ สโมสรนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากการศึกษาของถนอมวงศ์ หวีบุรณ และคณะจะเห็นได้ว่ากลุ่มเพื่อน มีอิทธิพลต่อการใช้เวลานอกเวลาเรียนของนิสิตมาก ดังจะเห็นได้จากข้อมูลนักศึกษาใช้เวลา นอกเวลาเรียนส่วนมาก เพื่อพบปะพูดคุยกับเพื่อน และให้เหตุผลในการมามหาวิทยาลัยเพื่อ พบปะเพื่อนฝูงและให้เหตุผลที่ชอบมาใช้สถานที่ในมหาวิทยาลัยเพราะมีเพื่อนมาก

ปัญหาของนิสิตนักศึกษา

งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับปัญหานิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัย เช่น สมบัติ โภษิตธรรม (2506: 135-138) ได้ศึกษาเรื่อง "การสำรวจปัญหาของนิสิตนักศึกษาวิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร ปีการศึกษา 2505" ประเทือง เกาจี่ (2517: 94-97) ได้ศึกษาเรื่อง "การศึกษาปัญหาและความต้องการของนิสิตที่อยู่ประจำหอพักของวิทยาลัยวิชาการศึกษา ในส่วนภูมิภาค ปีการศึกษา 2516" และ ศิษฐ์ นิจโรจนกุล (2518) ได้ศึกษาเรื่อง "การสำรวจปัญหาของ นักศึกษาที่อยู่ประจำหอพักของมหาวิทยาลัยศิลปากร ณ พระราชวังสนามจันทร์ ปี พ.ศ. 2518" โดยสรุปแล้ว การวิจัยค้นพบตรงกันว่า นักศึกษามีปัญหาสำคัญดังต่อไปนี้

1. ด้านการบริการ สวัสดิการ และที่อยู่อาศัยมีสภาพไม่ดีและจัดไม่เหมาะสม
 2. ความสัมพันธ์กับเพื่อน การคบเพื่อนต่างเพศและเพศเดียวกัน เพื่อนในหอพัก สงสัยดังรบกวน เป็นต้น
 3. ไม่มีสถานที่พักผ่อนภายในบริเวณหอพัก
 4. ความสัมพันธ์กับอาจารย์ เห็นว่าอาจารย์บางท่านไม่ยุติธรรม ไม่เอาใจใส่ต่อความเป็นอยู่ของนิสิตนักศึกษา และนิสิตไม่กล้าเข้าพบอาจารย์ผู้ปกครองหอพักเพื่อขอคำปรึกษา
- นอกจากนี้ ยังพบว่านิสิตนักศึกษามีปัญหาเกี่ยวกับการเรียน การเงิน บุคลิกภาพ สุขภาพ ความร่วมมือของนิสิตในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในหอพักและปัญหาด้านผลงาน การโรง เจาหนาท เป็นต้น

ความสัมพันธ์ระหว่างเพศ

การศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษาชายและหญิงในมหาวิทยาลัย มีลิตา กิตติวิภาต และคณะ (2525: 124) ได้ศึกษาในหัวข้อเรื่อง "การศึกษاجرรยาวิพากษ์* เกี่ยวกับพฤติกรรมความสัมพันธ์ระหว่างชายหญิงของนักศึกษาชั้นปีที่ 4 มหาวิทยาลัยรามคำแหง"

ผลการวิจัยพบว่า

* จรรยาวิพากษ์ คือ วิจัยเรื่องน ได้ให้คำนิยามว่า หมายถึง ความรู้ หัสนคติและพฤติกรรมเชิงจรรยาของนักศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ คือ จรรยาวิพากษ์ที่นักศึกษาประเมินจากพฤติกรรมความสัมพันธ์ระหว่างชายหญิงที่บุคคลสมมติ 5 ประเภท กระทำพฤติกรรมในสถานการณ์ต่าง ๆ 8 สถานการณ์

ลักษณะของสถานการณ์ เรียงตามลำดับ ความสัมพันธ์ระหว่างชายหญิงที่รักกันจากระดับที่ผิวเผินถึงระดับลึกซึ้งได้แก่

1. เดินจูงมือกันในที่สาธารณะ	2. นั่งกมมือกันในที่สาธารณะ
3. จูบมกกันที่หน้าตาคน	4. โอบกอดกันที่หน้าตาคน
5. นอนหนุนตักในส่วนสาธารณะ	6. กอดจูบกกันอย่างคดุดมที่หน้าตาคน
7. เล้าโลมกันที่หน้าตาคน	8. ได้เสียบกัน

บุคคลสมมติ 5 ประเภท คือ

1. นักศึกษาชายและนักศึกษาหญิง	2. ชายหนุ่มกับหญิงสาว
3. ชายที่แต่งงานแล้วกับหญิงสาว	4. ชายหนุ่มกับหญิงที่แต่งงานแล้ว
5. ชายที่แต่งงานแล้วกับหญิงที่แต่งงานแล้ว	

นักศึกษาให้คะแนนจรรยาวิพากษ์มากที่สุดกับพฤติกรรมการจับมือนอกในหลบตาคนและให้คะแนนจรรยาวิพากษ์น้อยที่สุดกับพฤติกรรมได้เสียกัน ไม่ว่าจะเป็นการกระทำของบุคคลสมมติประเภทใดก็ตาม นอกจากการกระทำระหว่างชายที่แต่งงานแล้วกับหญิงสาว และการกระทำระหว่างชายที่แต่งงานแล้วกับหญิงที่แต่งงานแล้วที่นักศึกษาให้คะแนนจรรยาวิพากษ์กับพฤติกรรมการได้เสียกัน มากกว่าพฤติกรรมในที่เปิดเผย คือ การนอนหนุนตักกันในสวนสาธารณะ การเดินจับมือนอกหรือนั่งมือนอกในที่สาธารณะ ซึ่งจรรยาวิพากษ์ที่นักศึกษาแสดงออกมานั้น แสดงว่านักศึกษายังเกรงการไม่ยอมรับของสังคม เนื่องจากนักศึกษายอมรับพฤติกรรมในหลบตาคน มากกว่าพฤติกรรมในที่เปิดเผย

ค่านการศึกษา

การวิจัยของ วิลลา เททส์ตัน ฌ ออยชยา และคณะ (2527: 134-143) เรื่อง "นิสัตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา" พบว่า กระบวนการสอนมีผลต่อความเจริญงอกงามของ นิสัตนักศึกษา นิสัตนักศึกษาเห็นว่า ผู้สอนที่มีประสิทธิภาพในวิชาที่สอน ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติเรื่องที่เรียนและการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง จะช่วยพัฒนาความรู้ได้ดี และเห็นว่าการให้ผู้เรียนค้นคว้าด้วยตนเอง ผู้สอนที่มีประสิทธิภาพในวิชาที่สอนและผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติเรื่องที่เรียน ทำให้เปลี่ยนแปลงทัศนคติได้ดี และนิสัตนักศึกษาเห็นว่า ความสนใจในวิชาที่เรียน ผู้สอนมีความเป็นกันเองและวิธีสอนของอาจารย์ เป็นองค์ประกอบที่มีผลต่อความสำเร็จในการเรียน และปัจจัยที่ทำให้ นิสัตนักศึกษาสนใจเรียนมากที่สุด คือ ผู้สอนเตรียมการสอนอย่างดี มีความเป็นกันเองและกระตือรือร้นในการสอน

การคบเพื่อน

การวิจัยเกี่ยวกับการคบเพื่อน มีศัศกษาไว้ คือ เตือนจิตต์ จิตต์อารี (2520: 72-83) ได้ศึกษาเรื่อง "การคบเพื่อนของนิสิตหญิงมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร" ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2519 ผลการวิจัยพบว่า นิสิตหญิงส่วนใหญ่ให้ความสำคัญของเพื่อนที่คบตามลำดับดังนี้คือ เพื่อนที่มีความประพฤติดี เพื่อนที่ให้ความช่วยเหลือ เพื่อนที่มีความสนใจตรงกัน เพื่อนที่เรียนดี เพื่อนที่มีฐานะดี และนิสิตหญิงส่วนมาก ประสบปัญหาที่เกิดจากการคบเพื่อนต่างเพศ น้อยกว่าปัญหาที่เกิดจากการคบเพื่อนเพศเดียวกัน

บอลตันและแคมเมเยอร์ (Bolton and Kammeyer 1967: 223) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ
นิสิตนักศึกษาวิทยาลัย พบว่า ระยะเวลาที่นักศึกษาใช้ในการนัดหมายกับเพศตรงกันข้ามนั้น
ระยะเวลาที่พบกับเพื่อนต่างเพศมีความถี่มากที่สุดเป็นจำนวนถึง 16 ครั้ง โดยใช้เวลานาน
6-8 ชั่วโมงต่อครั้ง และนัดพบเพื่อนต่างเพศที่มีความถี่น้อยที่สุดคือเพียง 2 ครั้ง ใช้เวลา 24
ชั่วโมงต่อครั้ง จากจำนวนของการนัดทั้งหมด 60 ครั้ง โดยเฉลี่ยแล้วการนัดพบจะใช้เวลา
ประมาณ 4-4 1/2 ชั่วโมง

สภาพแวดล้อม

การศึกษาสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัย มีความสัมพันธ์ต่อการดำเนินชีวิตของนิสิตนักศึกษา
ในมหาวิทยาลัยด้วย สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ วิไลวรรณ พิธิยานุวัฒน์ และเกษมศักดิ์ ภูมิศรีแก้ว
(2527: 119, 143-144) ได้ศึกษาเรื่อง "การศึกษาเปรียบเทียบสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัย
ไทย" โดยศึกษาสภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัยในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค 7 แห่ง คือ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
ผลการวิจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของ มหาวิทยาลัยขอนแก่น พบว่า

โดยส่วนรวม มหาวิทยาลัยขอนแก่น มีคะแนนสภาพแวดล้อมคิดเป็นร้อยละ 59 เมื่อ
พิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มหาวิทยาลัยขอนแก่น มีสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยเด่นที่สุดในด้าน
อาคารสถานที่และบริการวิชาการ (ร้อยละ 66) รองลงมาคือ ด้านบรรยากาศการเรียนการสอน
(ร้อยละ 65) และด้านกิจกรรมนันทนาการและเพื่อน (ร้อยละ 65) ลำดับที่ 3 ด้านบรรยากาศการ
บริหาร (ร้อยละ 55) และน้อยที่สุดเป็นสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัย ด้านความประทับใจใน
มหาวิทยาลัย (ร้อยละ 44)

โดยทั่วไปสภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัยขอนแก่น โดยส่วนรวมอยู่ในระดับปานกลาง
เมื่อเทียบกับมหาวิทยาลัยอื่น ๆ เมื่อพิจารณาสภาพแวดล้อมเป็นรายด้าน ตามการรับรู้ของนิสิต
มหาวิทยาลัยขอนแก่น ปรากฏว่าสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัย ด้านความประทับใจในมหาวิทยาลัย
เป็นเรื่องเร่งด่วนที่สุดที่มหาวิทยาลัยควรดำเนินการปรับปรุง รองลงมาคือ ด้านบรรยากาศใน
การบริหาร นอกเหนือแล้วพบว่า สภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัย อยู่ในระดับที่น่าพอใจเมื่อพิจารณา

เป็นรายข้อ มหาวิทยาลัยขอนแก่นควรดำเนินการปรับปรุงสภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัย ในเรื่องต่อไปนี้

1. ปรับปรุงใหม่มหาวิทยาลัยมีบรรยากาศทางวิชาการดี มีชื่อเสียงเด่นในประเทศและเป็นมหาวิทยาลัยที่สมบูรณ์แบบ
2. ปรับปรุงการคัดเลือกให้ได้นิสิตที่มีความสามารถสูง
3. ดำเนินการให้นิสิตปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่รณรงค์ไว้ด้วยความเต็มใจ
4. ลดวิชาบังคับในหลักสูตร เพื่อให้ นิสิตได้เลือกเรียนตามความถนัดและความสนใจ
5. ให้นิสิตมีเสรีภาพทางการเมืองมากขึ้น ฝ่ายบริหารลดความเข้มงวดในการเซ็นเซอร์หนังสือพิมพ์และป้ายประกาศของ นิสิต
6. อาจารย์ให้ความสนใจ นิสิตมากขึ้น ให้ความช่วยเหลือ นิสิตตามบทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษาให้มากขึ้น และควรจำชื่อนิสิตได้พอสมควร
7. ลดการทุจริตในการสอบ การเสกของมีมนเมา การเล่นเกมพนัน การลักขโมย และการทำความผิดเกี่ยวกับเพศ
8. ลดการทะเลาะวิวาท ยกพวกตีกัน และทำให้นิสิตหยุดเรียน หนีเรียนน้อยลง
9. ลดการมีปฏิกริยาขมม่นต่อต้านนโยบายการบริหารบางอย่างของ นิสิต
10. เพิ่มพื้นที่สำหรับเล่นกีฬาในคณะวิชาต่าง ๆ
11. ปรับปรุงบริการของคณะวิชาต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
12. ปรับปรุงห้องสมุดใหม่หนังสือประเภทต่าง ๆ เป็นจำนวนมากและให้เป็นหนังสือที่ทันสมัย
13. ดำเนินการให้นิสิตได้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ให้มากขึ้น โดยเฉพาะกิจกรรมบริหารองค์การ นิสิตหรือชมรมต่าง ๆ กิจกรรมปฐกฐา โต้วาที และวรรณศิลป์ และกิจกรรมการวิจัยในระดับปริญญาตรี

การศึกษาสภาพแวดล้อมในต่างประเทศ มีศึกษาค้นคว้าไว้คือ วี (Viehe 1978: 5852-A) ได้ศึกษาเรื่อง "การศึกษาการเลือกสภาพแวดล้อมและผลของนักศึกษาในวัฒนธรรมย่อยที่พกอยู่ในหอพักของมหาวิทยาลัย" ผลการวิจัยพบว่า โครงสร้างของหอพักมีความสัมพันธ์กับแบบ

วัฒนธรรมย่อยของนักศึกษา โปรแกรมการศึกษาที่จัดในหอพักนักศึกษามีความสัมพันธ์กับ
แบบวัฒนธรรมย่อยของนักศึกษา จากข้อมูลความแปรปรวนในเรื่อง เกรดของผู้ตอบแบบสอบถาม
สัมฤทธิ์ผลทางการเรียน แสดงให้เห็นว่าผลทางวิชาการของนักศึกษามีความเกี่ยวเนื่องกับ
ความสนใจทางวิชาการ ตามสภาพแวดล้อมของหอพักและปริมาณการมีส่วนร่วมในกิจกรรมหอพัก